

လောကထိပ်ပန်မင်စာမှ ဝေါဟာရနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်လေ့လာချက်

အေးအေးသန်း*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် လောကထိပ်ပန်မင်စာမှ ဝေါဟာရနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်များကို လေ့လာထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဝေါဟာရများနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆက်စပ်မှုရှိပုံများကို သိစေလိုခြင်းဖြစ် သည်။ ဝေါဟာရစကားလုံးများသည် မိမိဘာသာအဓိပ္ပာယ် ဖော်ဆောင်နိုင်သော စကားလုံးပြည့်များဖြစ်သည်။ ထိုစကားလုံးပြည့်များနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆက်စပ်မှုများကို နှစ်ပိုင်းခွဲကာ ဝေါဟာရနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိသော စကားလုံး(စကားလုံးအနောက်)နှင့် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသော စကားလုံး(စကားလုံးအကြည်)ဟူ၍ တင်ပြထားပါသည်။ ထိုလေ့လာတင်ပြမှုသည် မြန်မာစာပေ၊ မြန်မာဘာသာ စကားလေ့လာမှုအတွက် အကျိုးပြုနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

သော့ချက်စကားလုံးများ။ ဝေါဟာရ၊ အနက်အဓိပ္ပာယ်၊ မင်စာ၊ စကားလုံး။

နိဒါန်း

ဘာသာဗေဒပညာရှင်များသည် မြန်မာဘာသာစကားကို လေ့လာရာတွင် မြန်မာစာပေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် မှု၏ မူလအစဖြစ်သော ပုဂံခေတ် ကျောက်စာ၊ မင်စာ၊ ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာ၊ အုတ်ခွက်စာ၊ စဉ့်ကိုင်စာ၊ ခေါင်းလောင်းစာစသည်တို့ကို လေ့လာခဲ့ကြသည်။ လောကထိပ်ပန်ပင်စာမှာ လောကထိပ်ပန်ဘုရား အတွင်းနံရံတွင် ရေးထိုးထားသော ဇာတ်နိပါတ်ပန်းချီပုံ အညွှန်းစာများ ဖြစ်ပါသည်။ ပန်းချီကား အဓိပ္ပာယ် ပေါ်ရုံ၊ ပန်းချီကားအရွယ်နှင့်လိုက်ဖက်ရုံ ကျစ်ကျစ်လျစ်လျစ် အနှစ်ချုပ်ရေးထားသောစာ များဖြစ်ပါသည်။ ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်းကျစ်လျစ်သော်လည်း အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ လေးနက်ကျယ်ဝန်း လှပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် လောကထိပ်ပန်မင်စာရှိ ဝေါဟာရများနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆက်စပ်မှု များကို အဓိကလေ့လာတင်ပြပါမည်။

၁။ မင်စာဟူသည်

ဦးဆွဲ၏နှစ်အမည်ပါသော မြန်မာရေးဟောင်းမင်စာများတွင် “မင်စာဆိုသည်မှာ ရှေးဟောင်း ဘုရား၊ ဂူကျောင်းများ၏နံရံပေါ်တွင်ရေးဆွဲထားသည့် ဇာတ်နိပါတ်တော်များကိုလည်းကောင်း၊ ဇာတာခွင်ကိုလည်းကောင်း အဓိပ္ပာယ်ဖော်ပြရန်နှင့် အကြောင်းအရာတစ်ခုခုကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ရန်အတွက် မင်ဖြင့် ရေးသားထားသည့်စာဖြစ်သည်။” (၂၀၁၁၊ အမှာစာ)

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

မြန်မာအဘိဓာန်တွင် “မင်စာဆိုသည်မှာ မင်ဖြင့်ရေးသားထားသည့်စာဖြစ်သည်။ ဘုရားပုထိုးနံရံစသည် တို့၌ ကြာရည်ခံမင်နီမင်နက်တို့ဖြင့် ရေးသားထားသည့်စာ”ကိုဆိုလိုသည်။(၁၉၉၁၊ ၂၇၅)

ဟူ၍လည်းကောင်းဖွင့်ဆိုခဲ့သည်။

ပုဂံခေတ်က ဘုရားတည်ကြသော ကုသိုလ်ရှင်များသည် ဗုဒ္ဓ၏အတိတ်ဘဝဖြစ်စဉ် ဇာတ်တော်များကို ဗဟုသုတဖြစ်စေရန် ဂူဘုရားများတွင် စာတန်းထိုးရေးသားတတ်ကြသည်။ ဆေးရေးပန်းချီများဖြင့်လည်း သရုပ်ဖော်ပုံများရေးဆွဲခဲ့ကြပါသည်။ ဇာတ်နိပါတ်တစ်ခုကို အကွက်များစွာဖြင့် သရုပ်ဖော်ခဲ့သည်။ နံရံပန်းချီကားများ၏အောက်ခြေ၌ ပုံညွှန်းစာများအဖြစ်မင်နီဖြင့် လည်းကောင်း၊

* တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ ဒေါက်တာ၊ မြန်မာစာပေ၊ ဟင်္သာတတက္ကသိုလ်

မင်နက်ဖြင့် လည်းကောင်း ကျစ်ကျစ်လျစ်လျစ်ထိထိမိမိရေးသားခဲ့ကြသည်။ ထိုစာများ ကိုမင်စာဟု ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။

၁။ ၁။ ဇာတ်ကြီး(၁၀)ဘွဲ့.မင်စာများ၏ နောက်ခံ

မြန်မာသက္ကရာဇ် ၃၆၁ (အေဒီ ၁၀၀၀) မှ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၆၆၁ (အေဒီ ၁၂၉၉) အထိ ၁၁ ရာစု၊ ၁၂ ရာစု၊ ၁၃ ရာစု ထိုရာစုနှစ်သုံးခုကို ပုဂံခေတ်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ထိုကာလတွင် ပျူ၊ မွန်၊ မြန်မာ၊ ပါဠိ၊ ဥက္ကတဘာသာများဖြင့် အုတ်ခွက်စာများ၊ စဉ့်ကင်းစာများ၊ ကျောက်စာများ၊ မင်စာများ ကို အမြောက်အမြား ရေးထိုးခဲ့သည်။

ပုဂံခေတ် အနော်ရထာမင်းလက်ထက်တွင် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားလာပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာ ဌ အထူးသက်ဝင်ယုံကြည်ခဲ့သော ပုဂံသူ၊ ပုဂံသားတို့သည် ဘုရားပုထိုးအများအပြား ကိုတည်ထား ကိုးကွယ်လာကြသည်။ မိမိတို့၏ ကောင်းမှုဂုဏ်များ၏ အတွင်းဘက်နံရံများတွင် ဘုရားဟော ဇာတ်ဝတ္ထုများကို ပန်းချီဆေးရေးထိုးခြင်းဖြင့် သရုပ်ဖော်ခဲ့ကြသည်။ ထိုပန်းချီပုံတို့၏အောက်ခြေ တွင် ပုံညွှန်းစာများကို ရေးသားခဲ့ကြသည်။ ထိုပုံညွှန်းစာများသည် ပုဂံခေတ်မင်စာများပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂံခေတ်မင်စာ၊ ကျောက်စာအစပျိုးရန်အားယူချိန်သည် အနော်ရထာမင်းသက္ကရာဇ် (၄၀၆-၄၃၉/ ၁၀၄၄-၁၀၇၇)လက်ထက်ဖြစ်သည်ဟု ပညာရှင်များကယူဆကြပါသည်။

မင်စာပါအကြောင်းအရာများကို လေ့လာသည့်အခါ မြတ်စွာဘုရား၏ ဖြစ်တော်စဉ်ပန်းချီပုံ အကြောင်းရေးမင်စာများ၊ မဟာသမ္မတမင်းမှစ၍ မင်းအဆက်ဆက် အကြောင်းရေးမင်စာများ၊ ဇာတ်ကြီး ဆယ်ဘွဲ့ရေးပန်းချီများနှင့် အကြောင်းအရာဖော်ပြချက်မင်စာများ၊ ငါးရဲ့ငါးဆယ်ပန်းချီ ဆေးရေးပုံများ နှင့် ဇာတ်တော်အမည်ပြ မင်စာများစသည်ဖြင့် အကြောင်းအရာစုံလင်စွာ ရေးထိုးထား ပါသည်။

မင်စာများတွင် လောကထိပ်ပန်ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့မင်စာသည် အပြည့်စုံဆုံးနှင့်အကောင်းဆုံး မင်စာဖြစ်သည်ဟု ပညာရှင်များက သုံးသပ်ကြပါသည်။ လောကထိပ်ပန်ဘုရားသည် ပုဂံမြို့ရှိ ဂူဘုရားငယ်တစ်ဆူဖြစ်သည်။ အနော်ရထာမင်း၏ကောင်းမှုတော် ရွှေဆံတော်ဘုရား မြောက်ဘက် ကက်(၁၆၀)အကွာခန့်တွင်တည်ရှိသည်။

အက္ခရာပုံ၊ စာလုံးပေါင်းသတ်ပုံ၊ ဂူဘုရား၏ ဗိသုကာလက်ရာ၊ နံရံဆေးရေးပန်းချီ စသည် တို့ကိုထောက်ချင့်၍ ပုဂံခေတ် အလောင်းစည်သူမင်း (အေဒီ ၁၁၁၃မှ ၁၁၅၅ ထိ)နန်းတက်စဉ်က ရေးထိုးခဲ့မည်ဟု ခန့်တွက်ကြသည်။ (Ba Shin, 1962, 40)

မြန်မာမင်စာများ၏အဦးအစဖြစ်သော ပုဂံခေတ်မင်စာများသည် ပုဂံခေတ်မြန်မာဘာသာ စကားလေ့လာမှုအတွက် တန်ဖိုးရှိလှသည်။ အထူးသဖြင့် ပုဂံခေတ်ဦးပိုင်း လောကထိပ်ပန်မင်စာ နှင့်ပတ်သက်၍ ဗိုလ်မှူးဘရှင်က “လောကထိပ်ပန်မင်စာသည် ရှေးအကျဆုံးနှင့် အရှည်လျားဆုံး မြန်မာဘာသာ မဟာနိပါတ၊ ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့အရေးအသားဖြစ်သည်။ မြန်မာစာပေကိုမွေးဖွား ပေးလိုက်သည့် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သည့် သက်သေအထောက်အထားဖြစ်တော့သည်”ဟုမိန့်ဆိုခဲ့သည်။ (Ba Shin, 1962, 40)

ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့်အတူ ဖွံ့ဖြိုးလာသော မြန်မာစာပေအရေးအသားများတွင် မင်စာများသည် အရေးပါလှသည်။ လောကထိပ်ပန်ဂူဘုရားမှ ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့မင်စာများသည် မြန်မာစာပေသမိုင်း တွင် တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော မှတ်တိုင်များဖြစ်ပါသည်။

၂။ ဝေါဟာရဟူသည်

ဝေါဟာရဟူသည် "Full word" (စကားလုံးပြည့်) ကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ စကားလုံးတွင် Full word (စကားလုံးပြည့်) နှင့် Form word (သဒ္ဒါစကားလုံး)ဟူ၍(၂)မျိုးရှိရာ စကားလုံးပြည့်သည်

မိမိဘာသာမိမိ အဓိပ္ပာယ်ဖော်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ သဒ္ဒါစကားလုံး(Lexical word)သည် ဝါကျ အတွင်း၌ အခြားစကားလုံးများနှင့်တွဲစပ်မှသာ အဓိပ္ပာယ်ဆောင်နိုင်သည့် ဝိဘတ်၊ ပစ္စည်း၊ သမ္ပန္န စသည့် သဒ္ဒါစကားလုံးတို့ဖြစ်ပါသည်။ ဝေါဟာရစကားလုံးများသည် စကားလုံးပြည့်များပင်ဖြစ်ပါ သည်။

မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဝေါဟာရကို “အခေါ်အဝေါ်၊ စကားလုံး”(၁၉၉၁၊ ၃၆၀)

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

ဆရာဦးထွန်းမြင့်၏ ဘာသာဗေဒစာအုပ်တွင် “ရည်ညွှန်းအနက်(ဝါ) အဘိဓာန်အနက်ရှိသော စကားလုံး”(၂၀၀၇၊ ၁၂၅)

ဟူ၍လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုခဲ့သည်။

ဝေါဟာရစကားလုံးများသည် မိမိဘာသာသီးခြားရနေစဉ် အဓိပ္ပာယ်ဖော်ဆောင်နိုင်သော စကားလုံးများသာဖြစ်ပါသည်။

၂၊ ၁။ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဟူသည်

ဘာသာစကားကို လူတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ဆက်သွယ်ရေးပစ္စည်းအဖြစ် အသုံးပြုရာတွင် အနက်အဓိပ္ပာယ်သည်အရေးပါသည်။ ဘာသာစကားရှိ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ဖယ်ထုတ်လိုက်ပါက အသံမည်ကာမတ္တသာ ကျန်မည်ဖြစ်သည်။ ပြောသူသည်မိမိပြောလိုသော အဓိပ္ပာယ်ကို အသံအဖြစ် ပြောင်းလာ၍ နှုတ်ကအသံထွက်ကာ ပြောဆိုလိုက်သည်။ ထိုအသံကို နာသူကအဓိပ္ပာယ်အဖြစ် ပြောင်းလဲကာနားလည်လိုက်သည်။ ဤသို့ဖြင့် တစ်ဦးပြောလိုက်သော အဓိပ္ပာယ်ကို တစ်ဦးက နားလည်သွားသည်။ ထို့ကြောင့်ဘာသာစကားကို ဆက်သွယ်ရေးပစ္စည်းအဖြစ် အသုံးပြုရာတွင် အနက်အဓိပ္ပာယ်သည် အရေးကြီးပါသည်။

စကားလုံးများသည် အနက်အဓိပ္ပာယ်ရှိသောကြောင့်သာ အောင်မြင်သောဆက်သွယ်ရေး အဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုအရေးကြီးသော ဘာသာစကား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်နှင့် ပတ်သက်၍ ပလေတို၊ အရစ္စတိုတယ်တို့ကဲ့သို့သော ပညာရှင်များသာမက ဘာသာဗေဒ ပညာရှင် အသီးသီးတို့လည်း ရှုထောင့်ပေါင်းစုံမှလေ့လာခဲ့ကြပါသည်။ ၁၉၂၃ တွင် အော်ဂဒင် (Ogden)နှင့် ရစ်ချက်(Richards) တို့၏ “အနက်အဓိပ္ပာယ်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်”ဟူသောစာအုပ် ပေါ်ထွက်ခဲ့ပြီး ထိုစာအုပ်သည် အနက်အဓိပ္ပာယ် လေ့လာမှုအတွက် ထင်ရှား လာခဲ့ပါသည်။

ဘာသာစကားပြောဆိုသည့်အခါ တစ်ဦးကပြောသူဖြစ်လျှင် ကျန်တစ်ဦးကနာသူဖြစ်သည်။ ပြောသူတွင် ပြောလိုသည့်အကြောင်းအရာရှိသည်။ ထိုအကြောင်းအရာသည် အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်သည် ဟုဆို နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဟူသည် ပြောသူကမိမိပြောလိုသော အဓိပ္ပာယ်ကို နာသူနားလည်စေရန် ရည်ရွယ်၍ ပြောဆိုရေးသားခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

၂၊ ၂။ ဝေါဟာရနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်

ဝေါဟာရအဆင့်ရှိ စကားလုံးတို့သည် ဘာသာစကား၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ စကားလုံးတစ်လုံးတွင် ဒင်္ဂါးတစ်ခု၏ ခေါင်းနှင့်ပန်းကဲ့သို့ ရုပ်သွင်နှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဟူ၍ မျက်နှာ နှစ်ဖက်ရှိသည်။ ရုပ်သွင်ဆိုသည်မှာ စကားလုံး၏အသွင်သဏ္ဍာန်ဖြစ်၍ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆိုသည်မှာ ထိုစကားလုံး၏ ဆိုလိုသောအကြောင်းအရာဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကား၏ စကားလုံးများနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆက်စပ်မှုကို လေ့လာပါက စကားလုံး နှင့်အနက်ဆက်သွယ်မှုသည်အရေးပါသည်။ လူတစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် ပြောဆို ဆက်ဆံရာတွင်

အနက်အဓိပ္ပာယ်သည်အရေးကြီးသည်။ တစ်ယောက်ဆီလိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ကို တစ်ယောက်နားလည်မှ ဆက်ဆံရေး အဆင်ပြေနိုင်ပေသည်။ ဆရာမောင်ခင်မင် (ခနုဖြူ)က “မြန်မာစကား မြန်မာစာ ရုပ်ပုံလွှာ” စာအုပ်တွင် “ဘာသာစကားတစ်ခုသည် အောင်မြင်သော ဆက်သွယ်ရေးကိရိယာအဖြစ် အသက်ဝင် လှုပ်ရှားနေနိုင်ခြင်းမှာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်”ဟု ဖော်ပြထားသည်။ မြန်မာ စကားလုံးများနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆက်သွယ်မှုသည် အဘိဓာန်တွင် အကွဲပြားစွာဖြင့် စီစဉ်ပြထားသော ဆက်သွယ်မှုမျိုးလောက်သာမဟုတ်ဘဲ ဘာသာစကားအတွင်း၌ ကွန်ရက်သဖွယ်ဖွဲ့ယှက်တည်ရှိနေခြင်း ဖြစ်သည်။

ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းတွင် ဒုတိယကျော်အောင်စံထားဆရာတော်က ‘ကွမ်း’ ဟူသော ဝေါဟာရကိုဖွင့်ရာ၌ “ထိုနွယ်ပင်ဝတ္ထုဒြပ်ကိုခေါ်ဝေါ်လွယ်ရုံမျှပညတ်သည်သာဖြစ်၏”ဟု မိန့်ဆိုသည်။ စကားလုံးနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိ၊ အကြောင်းမဲ့ခေါ်ဝေါ်ရုံပညတ်သော ဝေါဟာရဟု သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ သို့သော်ဝဇီရဗုဒ္ဓိဦးဖိုးစိန်သည် ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းကို တည်းဖြတ်ရာ တွင် ဆရာတော်၏အဆိုအမိန့်ကို သဘောမတူဘဲအကြောင်းမဲ့ခေါ်ဝေါ်ရိုးထုံးစံမရှိ။ ကွမ်းဆိုသည်မှာ ကောင်းစွာကမ်းဆက်သောအရာဖြစ်၍ ‘ကမ်း’ဟုခေါ်ရာမှ ‘ကွမ်း’ဟုဖြစ်သွားသည်ဟုကြံဆပြခဲ့သည်။ ထိုကြံဆချက် အရ စကားလုံးနှင့်အနက်ကြောင်း ကျိုးဆက်စပ်မှုအမြဲရှိသည်ဟုယူဆနိုင်ပါသည်။

ဘာသာစကားတိုင်းတွင် စကားလုံး(၂)မျိုးရှိသည်ဟူသော အယူအဆကိုလက်ခံနေကြပြီဖြစ်ပါ သည်။ ယင်းစကားလုံး(၂)မျိုးမှာ စကားလုံးနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်တို့ ကြောင်းကျိုး ဆက်သွယ်မှုကို ဖောက်ထွင်း၍မမြင်ရသောစကားလုံး စကားလုံးအနောက်(Opaque word)နှင့် စကားလုံးနှင့် အနက် အဓိပ္ပာယ်တို့ ကြောင်းကျိုးဆက်သွယ်မှုကို ဖောက်ထွင်း၍မြင်ရသောစကားလုံး၊ စကားလုံး အကြည် (Transparent word) တို့ဖြစ်သည်။

ဒေါက်တာဦးခင်အေး၏ ‘အတ္ထပေဒနိဒါန်း’စာအုပ်တွင် စကားလုံးအကြည်သည် အထဲက သံနန်းကြိုးကလေးများကိုထွင်းဖောက်မြင်ရသော ဖန်ရောင်လျှပ်စစ်မီးလုံးအကြည်ကဲ့သို့ ကြည်လင် နေသောစကားလုံးမျိုးဖြစ်သည်။ စကားလုံးအနောက်မှာမူ အထဲကသံနန်းကြိုး ကလေးများကို ထွင်းဖောက်မမြင်ရသော နွားနို့ရောင်၊ လျှပ်စစ်မီးလုံးအနောက်ကဲ့သို့ နောက်နေသောစကားလုံးမျိုးဖြစ် သည်ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။

လောကထိပ်ပန်ဂူဘုရားရှိဇာတ်ကြီး(၁၀)ဘွဲ့မင်စာများမှ ဝေါဟာရများ၏အနက်ကိုလေ့လာရာ တွင် စကားလုံးနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်မှုမရှိသောစကားလုံး (စကားလုံးအနောက်) နှင့် စကားလုံးနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုး ဆက်သွယ်မှုရှိသော စကားလုံး(စကားလုံးအကြည်) (၂)မျိုးလုံးကို တွေ့ရပါသည်။ ထိုစကားလုံးနှစ်မျိုးကိုအခြေခံ၍ လေ့လာတင်ပြပါမည်။

၂။ ၃။ ဝေါဟာရနှင့်အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိသောစကားလုံး

လောကထိပ်ပန်မင်စာရှိ ဇာတ်ကြီး(၁၀)ဘွဲ့မင်စာများမှ ဝေါဟာရများကို လေ့လာသည့်အခါ စကားလုံးရုပ်သွင်နှင့် အနက်တို့ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်မှုမရှိသော စကားလုံးအနောက်များကိုတွေ့ ရသည်။ စကားလုံးနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုကို ထွင်းဖောက်၍မမြင်ရသောစကားလုံးမှာ စကားလုံးအနောက်များဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင်အရင်းခံကျသော စကားလုံးတော်တော် များများသည် စကားလုံးအနောက်များဖြစ်ကြသည်။

ဆော် / ဆွမ်း

မင်စာအရေး - “ရသိဖွယ် လိ ယျောက် ဆော် ခံ သော သွာ လိယျေ”

ခေတ်အရေး - ရသေ့လေးယောက် ဆွမ်းခံသော သွားလေ၏

(ဝိသုဒ္ဓိ၊ က.ရ-၁၂၆)

ဗာရာဏသီပြည်မှ အဆွေခင်ပွန်းဖြစ်ကြသော ပုဏ္ဏားသူကြွယ်လေးယောက်တို့သည် ကာမဂုဏ်အပြစ်ကို မြင်၍ ဟိမဝန္တာတော၌ ရသေ့ရဟန်းပြုကာ တရားအားထုတ်ကြလေသည်။ ထိုရသေ့လေးဦးတို့သည် အင်္ဂတိုင်းကာလစမ္မာနဂိုရ်ပြည်သို့ ရောက်သောအခါ မင်းဥယျာဉ်၌နေ၍ နောက်တစ်နေ့တွင် မြို့ထဲသို့ဝင်၍ဆွမ်းခံကြသော အကြောင်းဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ‘ဆွမ်း’ဟူသောဝေါဟာရကို “ရဟန်းသံဃာတို့အား ကပ်လှူသောစားဖွယ်၊ သောက်ဖွယ်” ဟုဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ (စာ ၁၈၉) ဦးဖိုးလတ်၏ မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်းတွင် “သင်ပုတ်”ဟူသည်ရဟန်းတို့သုံးဆောင်သော ရဟန်းတို့အားပေးလှူသောဆွမ်း”ဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။ (စာ ၂၀၁) ပုဂံခေတ်သုံးဝေါဟာရဖြစ်သော်လည်း ယနေ့တိုင်အသုံးပြုနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ‘ဆွမ်း’ဟူသောဝေါဟာရသည် စကားလုံးနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိ၊ အများသဘောတူ သတ်မှတ်ချက်ဖြစ်ပါသည်။

ဥယျာဉ် / ဥယျာဉ်

- မင်စာအရေး - ပု ဟော လောင် ကိုဝ် ဥ ယဉ် တောင် ကောက် ထက် ထာ ယျေအံ။
- ခေတ်အရေး - ဘုရားလောင်းကို ဥယျာဉ်တွင် ကျောက်ထက်ထား၏။

(မဟာဇနက၊ က.ရ-၇၇)

ဘုရားလောင်း မဟာဇနကမင်းသားသည် မလျော့သောဇွဲလုံ့လဖြင့် ခုနစ်ရက်ပတ်လုံး ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာ၌ ကူးတော်မူစဉ် မဏိမေခလာနတ်သမီးသည် ဘုရားလောင်းကိုဆောင်ယူ၍ မိထိလာပြည် ဥယျာဉ်ရှိကျောက်ဖျာထက်၌ တင်ထားတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

“ဥယျာဉ်”ဟူသော ဝေါဟာရသည် “သစ်ပင်ပန်းမန် စိုက်ပျိုးထားရာနေရာ၊ ခြံမြေ”ဟု မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖွင့်ဆိုထားသည်။ (စာ ၄၃၂) ဦးတင့်ဆွေ၏ ပါရာဏကထာအဘိဓာန်တွင် “သစ်သီးဝလံပန်းမန်များစိုက်ထားသောခြံ”ဟု ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ (စာ ၁၉၂) ဥယျာဉ်သည် ပါဠိ ဘာသာ ‘ဥယျာန’ ဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်မှယနေ့တိုင်သုံးစွဲနေသော ဝေါဟာရဖြစ်ပြီး စကားလုံးနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိသော စကားလုံးဖြစ်ပါသည်။

ကျေး / ကီ

- မင်စာအရေး - “ ပု ဟော လောင် ကီ လှော်တံ ဧ
- ခေတ်အရေး - ဘုရားလောင်း ကျေးလွှတ်၏(မဟော်သခ၊ က.ရ-၁၆၂)

မဟော်သခသည် စူဠနိဗ္ဗာန်ပြဟွဒတ်မင်း၏ အကြံအစည်ကိုသိရှိရန် ရွှေချိုင့်ဖြင့်မွေးထားသော ကျေးသားလေးကို စေလွှတ်ထောက်လှမ်းခြင်းဖြစ်သည်။ ‘ကျေး’ဟူသော ဝေါဟာရကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ‘လစကားကိုတု၍ပြောတတ်သောနှုတ်သီးကောက်ချိတ်ရှိသည့်ငှက်၊ ကြက်တူရွေးဟုလည်းကောင်း ၊ ငှက်အမျိုးမျိုးကိုခေါ်သောအမည်’ ဟုလည်းကောင်းဖွင့်ဆိုထားသည်။ (စာ ၂၄)မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းအတွဲ(၂)တွင် ‘ကျေး’ကို ကြက်တူရွေး၊ စကားပြောသံကိုအတုလိုက်၍ ပြောတတ်သောချစ်စဖွယ် ကျေးငယ်’ဟုဖော်ပြထားသည်။(စာ ၁၆၃)

အထက်ပါဖွင့်ဆိုချက်အရ ‘ကျေး’ဟူသည် ‘ကြက်တူရွေး’နှင့် ‘ငှက်အမျိုးမျိုးကိုခေါ်ဆိုခြင်း’ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။ ရှေးပညာရှင်များ၏အဆိုအရ ‘ကြက်တူရွေး’သည် ‘ရွက်တူကျေး’ဟူသော ဝေါဟာရမှဆင်းသက်လာကြောင်း၊ အရွက်များနှင့်အရောင်တူပြီး ရောနှောနေ၍ ‘ရွက်တူကျေး’ဟု ခေါ်ဆိုရာမှ ‘ကြက်တူရွေး’ဖြစ်လာပြီး ကျေးငှက်တစ်မျိုးပင်ဖြစ်ကြောင်း သိမှတ်ရသည်။ ထို့ပြင် ကျေးဆိုသည်မှာ ငှက်အမျိုးမျိုးကိုခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်ပြီး မူလ၌ကျေးနှင့်ငှက်ကိုတွဲကာ ကျေးငှက်ဟုတွဲသုံးခြင်း

ဖြစ်သည်။ ကျေးဟူသည်လည်းငှက်၊ ငှက်ဟူသည်လည်းကျေးပင်ဖြစ်သည်။ ထိုကျေးငှက်မကျေးသည် စကားလုံးနှင့်အနက် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း ‘ကျေး’ဟူသော ဧကဝဏ္ဏ စကားလုံးတစ်လုံးတည်းအနေဖြင့်ကြည့်ပါက စကားလုံးနှင့်အနက် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိဟု ယူဆလျှင်လည်းရနိုင်ကြောင်းတွေ့ရသည်။

၂။ ၄။ ဝေါဟာရနှင့်အနက် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသောစကားလုံးများ

ဝေါဟာရနှင့်အနက် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသော စကားလုံးများမှာ စကားလုံးအကြည့် များဖြစ်သည်။ စကားလုံးအကြည့်သည် ဟိုဘက်သည်ဘက် ဖောက်ထွင်းပြီး အထဲကနန်းကြိုး ကလေးများကို မြင်ရသောမီးလုံးမျိုးဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်မင်စာ၏ အရင်းခံစကားလုံးများသည် မူလက ဝေါဟာရနှင့်အနက်အဓိပ္ပာယ်တို့ကို ဖောက်ထွင်းမမြင်ရသော စကားလုံးအနောက်များ ဖြစ်သော်လည်း စကားလုံးတစ်လုံးနှင့်တစ်လုံး ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းလိုက်သောအခါ စကားလုံးအကြည့်များဖြစ်သွားသည်။

ပုဂံမြို့လောကထိပ်ပန်ဂူဘုရားရှိ ဇာတ်ကြီး(၁၀)ဘွဲ့မင်စာများတွင် စကားလုံးအကြည့်များကို တွေ့ရသည်။

သံခြံချောင် / သံခြေချင်း

မင်စာအရေး - တွန်တံမူရျယျေအံ သံ ခြံချောင်မှာ လောတ်ခရကာ။

ခေတ်အရေး - တွန်တံမူရျ၏ သံခြေချင်းမှလွတ်ခဲ့ရကား။(မဟာဇနက၊ က.ရ-၇၁) ညီတော်ပေါဋ္ဌဇနကမင်းသည် အရိတ္ထဇနကမင်းသား၏ ချုပ်နှောင်ထားသော သံခြေချင်းမှ လွတ်မြောက်ရန် သစ္စာပြုခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ “သံခြံချောင်”မှာ ‘သံ’ဟူသောဝေါဟာရနှင့် “ခြံချောင်” ဟူသော ဝေါဟာရတို့ပေါင်းစပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ “သံ”ဟူသည်မှာ “အလွန်မာကျောသောတွင်းထွက် သတ္တုတစ်မျိုး” ဟု မြန်မာအဘိဓာန်တွင် ဖွင့်ဆိုပါသည်။ (စာ ၃၇၄) “ခြံချောင်” မှာ “ခြေမျက်စိ အထက်တွင် ဝတ်ဆင်ရသော အကွင်းအဆင်တန်ဆာဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားသည်။” (စာ ၆၅) “သံခြေချင်း”ဟူသည်မှာ ခြေမျက်စိအထက်တွင် ဝတ်ဆင်ရသော အလွန်မာကျောသော တွင်းထွက် သတ္တုတစ်မျိုးဖြင့် ပြုလုပ်ထားသောအကွင်း အဆင်တန်ဆာပင်ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် အကျဉ်းသားများ ထွက်မပြေးနိုင်ရန်ခြေတွင်ခတ်ထားသော သံကွင်းဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်တွင်သာ အသုံးပြုသောဝေါဟာရဖြစ်သည်။ စကားလုံးဖွဲ့စည်းပုံအရဝေါဟာရနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ် မှုရှိသော စကားအကြည့်များ ဖြစ်ပါသည်။

လည်တန်ဆာ

မင်စာအရေး - လည်တန်ဆာခိုဝ်(သော) ----ည် ---ယျ။

ခေတ်အရေး - လည်တန်ဆာခိုးသေ(မဟော်သဓ၊ က.ရ-၁၃၇)

ဘုရားလောင်းမဟော်သဓာလည်ဆွဲတရား စီရင်သော အမှုဖြစ်သည်။ ‘လည်တန်ဆာ’ ဟူသည် ‘လည်’ ဟူသောဝေါဟာရနှင့် ‘တန်ဆာ’ ဟူသောဝေါဟာရတို့ ပေါင်းစပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ‘လည်’ဟူသည်မှာ ‘လည်ပင်း’၊ ‘တန်ဆာ’ဟူသည်မှာ ဆင်ယင်စရာ၊ တန်ဆာပလာဟူ၍ မြန်မာအဘိဓာန် တွင် ဖွင့်ဆိုထားသည်။ (စာ ၁၅၄) ‘လည်တန်ဆာ’ဆိုသည်မှာ လည်ပင်း၌ ဆင်ယင်စရာတန်ဆာပလာ ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ စကားလုံးဖွဲ့စည်းပုံအရ‘လည်တန်ဆာ’ဟူသော ဝေါဟာရသည် ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်မှုရှိသော စကားအကြည့်ဖြစ်ပါသည်။

မိယံအိုဝ် / မီးအိုး

မင်စာအရေး - ပုဟီာ လောင် မိယံအိုဝ်စံဇ။

ခေတ်အရေး - ဘုရားလောင်း မီးအိုးစမ်း၏။(တေမိယ၊ က.ရ-၆၅)

ဘုရားလောင်း တေမိယမင်းသားအား မီးအိုးဖြင့် အလိုစမ်းသပ်ခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ “မိယ်အိုင်” ဟူသည်မှာ ‘မိယ်’ဟူသောဝေါဟာရနှင့် ‘အိုင်’ဟူသောဝေါဟာရတို့ ပေါင်းစပ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ “မီး”ဟူသည်မှာ “လောင်မြိုက်သောအရာ၊ အပူအလင်းစွမ်းအားကိုပေးသောအရာ”ဟု မြန်မာအဘိဓာန် တွင်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ (စာ-၂၁၅) “အိုး”ဟူသည်မှာ “မြေ၊ ကြေး၊ ဒန် စသည်တို့ဖြင့် ပြုလုပ်ထား သော ရေ၊ အရည် စသည်ထည့်စရာ” ဖြစ်သည်။ ‘မိယ်အိုင်’မှာ လောင်မြိုက်သော၊ အပူ အလင်းစွမ်းအားကို ပေးသော မြေ ၊ ကြေး၊ ဒန် စသည်တို့ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ထည့်စရာဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ ဝေါဟာရနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသော စကားပေါင်းဖြစ်ပါသည်။ အထက်ပါဝေါဟာရများသည် စကားလုံးနှင့်အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသော စကားလုံးအကြည် များဖြစ်ပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ဇာတ်ကြီး(၁၀)တွဲ မင်စာများမှ ဝေါဟာရနှင့်အနက်ဆက်စပ်မှုများကို လေ့လာရာတွင် ဝေါဟာရ နှင့်အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိသော စကားလုံး(စကားလုံးအနောက်)နှင့်ဝေါဟာရနှင့် အနက် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုရှိသော စကားလုံး (စကားလုံးအကြည်)ဟူ၍ နှစ်မျိုးတွေ့ရပါသည်။

မြန်မာဘာသာစကားတွင် အရင်းခစကားလုံးအများစုသည် ဝေါဟာရနှင့်အနက်ကြောင်း ကျိုးဆက်စပ်မှုမရှိသော အများသဘောတူခေါ်ဝေါ်ပညတ်သည့် စကားလုံးများဖြစ်ပါသည်။

ဇာတ်ကြီး(၁၀)တွဲ မင်စာများတွင်ဝေါဟာရနှင့် အနက်ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှု မရှိသော စကားလုံးအနောက်များကို အများဆုံးတွေ့ရပါသည်။ ထို့ပြင် ဝေါဟာရနှင့်အနက်ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်မှုရှိသောစကားလုံး အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ထိုးဖောက်မြင်ရသော စကားလုံးအကြည်များကို လည်း အတန်အသင့်သာတွေ့ရှိရပါသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘာသာစကားရှိ ဇာတ်ကြီး(၁၀)တွဲ မင်စာများမှ ဝေါဟာရနှင့်အနက် ဆက်စပ်မှုများကို လေ့လာခြင်းဖြင့် မိမိတို့နေ့စဉ်အသုံးပြုနေသော ဝေါဟာရတို့၏ ကြောင်းကျိုး ဆက်စပ်မှုများကို စိတ်ဝင်စားစူးစမ်းလေ့လာနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နိဂုံး

မြန်မာစာပေ၊ မြန်မာဘာသာစကားရှိ ဝေါဟာရများ၏ ဆက်သွယ်မှုသည် စကားတစ်လုံးချင်း ၏အဓိပ္ပာယ်ကို ဖော်ညွှန်းရုံသာမက ဝေါဟာရတို့၏အဓိပ္ပာယ်များ၊ ဆက်စပ်မှုများကိုလည်းကောင်း ဖော်ပြနေပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားသည် ဝေါဟာရကြွယ်ဝများပြားလာသည်နှင့်အမျှ အနက် အဓိပ္ပာယ်များလည်း ကြွယ်ဝနေမည်ဖြစ်သည်။ ဇာတ်ကြီး(၁၀)တွဲ မင်စာများမှ ဝေါဟာရများသည် မြန်မာဘာသာစကား၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ကြွယ်ဝမှုဂုဏ်ကို ဖော်ဆောင်နေပြီး နောင်ဝေါဟာရတို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ဖွံ့ဖြိုးမှုများအတွက် အခြေခံအုတ်မြစ်ကြီးဖြစ်ပါတော့သည်။

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤစာတမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ကူညီပေးပါသော ပါမောက္ခချုပ် ဆရာမကြီး ဒေါက်တာသိင်္ဂီရွှေ၊ ဟင်္သာတ တက္ကသိုလ်၊ ဒုတိယပါမောက္ခချုပ်ဆရာမကြီး ဒေါက်တာရီရီသန်း၊ ဟင်္သာတတက္ကသိုလ်နှင့် ဒုတိယပါမောက္ခချုပ် ဆရာမကြီး ဒေါက်တာချိုကြည်သန်း၊ ဟင်္သာတတက္ကသိုလ်အားလည်းကောင်း၊ မြန်မာစာဌာန၊ ပါမောက္ခ(ဌာနမှူး) ဒေါက်တာတင်တင်ရွှေ၊ ပါမောက္ခဒေါက်တာဥမ္မာမြင့်နှင့် ဟင်္သာတတက္ကသိုလ် သုတေသနဌာနမှဖြစ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ တို့ကိုကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ကျော်အောင်စံထားဆရာတော်၊ ဒုတိယ။ (၁၉၆၆)။ *ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီ*။ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ လယ်တီမဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်တိုက်။

ခင်မင်၊ မောင် (ခနုဖြူ)။ (၂၀၀၄)။ *မြန်မာစကားမြန်မာရုပ်ပုံလွှာ*။ ရန်ကုန်၊ ဂူဝံပုံနှိပ်တိုက်။

ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၄)။ *အတ္ထဗေဒနိဒါန်း*။ ရန်ကုန်၊ ပညာတန်ဆောင်ပုံနှိပ်တိုက်။

စာပေဗိမာန်။ (၁၉၅၅)။ *မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း*၊ တွဲ-၂။ ရန်ကုန်မြို့၊ မြန်မာနိုင်ငံဘာသာပြန်စာပေအသင်း။

ဆွဲ၊ ဦး။ (၂၀၀၁)။ *နှစ်အမည်ပါသော မြန်မာ့ရှေးဟောင်းမင်စာများ*။ ရန်ကုန်၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်။

တင့်ဆွေ၊ ဦး။ (၁၉၇၇)။ *ပေါရာဏကထာအဘိဓာန်*။ တတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ဆန်းညွန့်ဦး ပုံနှိပ်တိုက်။

ထွန်းမြင့်၊ ဦး။ (၂၀၀၄)။ *ပါဠိသက်ဝေါဟာရအဘိဓာန်*။ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ စာပေ ဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

ထွန်းမြင့်၊ ဦး။ (၂၀၀၇)။ *ဘာသာဗေဒ*။ တတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်။

ဖိုးလတ်၊ ဦး။ (၁၉၆၃)။ *မြန်မာစကားအဖွင့်ကျမ်း*။ ဒုတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ပညာနန္ဒပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာစာအဖွဲ့။(၁၉၉၁)။ *မြန်မာအဘိဓာန်*။ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန။

Bashin Bohmu, Zeyya Kyaw Htin. (1962). *The Lokahteikpaw*. Rangoon. The Rangoon University Press.